

Green Deal van Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland met de Rijksoverheid

Ondergetekenden:

1. De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, de Minister van Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, ieder handelende in haar of zijn hoedanigheid van bestuursorgaan, tezamen hierna ook te noemen: Rijksoverheid;
2. Gedeputeerde staten van de Provincie Zuid-Holland, vertegenwoordigd door de Gedeputeerde Ruimte, Wonen en Economische Zaken mevrouw mr. drs. J.W.E. Spies.

Hierna tezamen ook genoemd: Partijen;

Hebben gezamenlijk de volgende algemene zaken vastgesteld:

- Het kabinet beoogt een Green Deal met de samenleving, die bijdraagt aan verduurzaming van de maatschappij op korte en langere termijn die lonend is voor overheid en maatschappij. Doel van de Green Deal is laten zien dat groen en groei hand in hand gaan.
1. Partijen zien publiekprivate samenwerking als de beste manier om verduurzaming van onze economie te versnellen en hier ook economisch van te profiteren. Deze unieke gezamenlijke aanpak is in Nederland op andere terreinen zeer succesvol en de Green Deal zal hierop voortbouwen. Creativiteit, ondernemerschap en innovatie zijn onmisbaar om deze verduurzaming mogelijk te maken.
  2. Bij de Green Deal gaat het om concrete duurzame initiatieven, waarbij barrières verdwijnen, innovaties ontwikkeld, gefinancierd en toegepast worden en duurzame kansen worden benut. In de praktijk loopt de maatschappij tegen belemmeringen aan die in de weg staan aan initiatieven die leiden tot een verdere verduurzaming.
  3. In de Green Deal willen partijen concrete afspraken maken die deze belemmering wegnemen, zodat de initiatieven die anders moeilijk van de grond komen ruim baan krijgen. Initiatieven kunnen betrekking hebben op (decentrale opwekking van) energie, energiebesparing, schaarse grondstoffen, water en mobiliteit. Deze initiatieven kunnen vervolgens ook als voorbeeldfunctie dienen voor andere partijen en daarmee de totale markt in beweging zetten.
  4. De voor de Green Deal geïnventariseerde projecten van initiatiefnemers zijn door het wegnemen van de beschreven belemmeringen potentieel succesvol, kunnen op korte termijn resultaten opleveren en kunnen uitmonden in nieuwe economische activiteiten of kostenbesparingen op korte of langere termijn voor het bedrijfsleven. De resultaten van een Green Deal kunnen daarna toepasselijk zijn op andere, vergelijkbare projecten waardoor de reikwijdte van de Green Deal kan worden vergroot ook zonder dat daar specifieke ondersteuning van de rijksoverheid tegenover staat.
  5. Zuid-Holland kent een aantal in Europa toonaangevende economische clusters zoals de Mainport Rotterdam en de Greenports. De provincie zet in op duurzame versterking van deze clusters, onder meer door benutting van het innovatiepotentieel, via stevige coalities met bedrijven, kennisinstellingen en overheden.
Verduurzaming van de energievoorziening levert hieraan een belangrijke bijdrage. Op het gebied van warmte (en koude) zijn hiervoor grote kansen binnen clusters maar ook clusteroverstijgend.
  6. Vanuit de Green Deal aanpak geven de Rijksoverheid en partijen in Zuid-Holland een extra impuls aan de verduurzaming van de warmte- en koudevoorziening en de economische ontwikkeling in deze provincie die hiermee gepaard gaat. Voor de extra impuls in groen en groei liggen er unieke kansen. De benutting hiervan is echter niet vanzelfsprekend. Warmteprojecten vergen een verregaande samenwerking en inzet van een groot aantal partijen. Bij de realisering en financiering van warmteprojecten hebben private partijen de hoofdrol. Rijk, provincie, stadsregio's en gemeenten spelen een faciliterende en stimulerende rol.

Rijk en provincie streven met deze Green Deal een stimulans en versnelling na voor de totstandkoming van warmteprojecten via publiek-private samenwerking.

De inhoud van deze Green Deal is mede tot stand gekomen door consultatie van publieke en private partijen binnen de provincie Zuid-Holland. De partijen vernoemd in Annex A onderschrijven de inhoud van de Green Deal. Provincie en stakeholders vullen deze Green Deal nader in en komen gezamenlijk tot specifieke afspraken, ook de rijksoverheid wordt hierbij actief betrokken. Er wordt naar gestreefd deze nadere afspraken vast te leggen in januari 2012.

Hebben gezamenlijk de volgende specifieke zaken vastgesteld:

Via warmtenetten wordt al op ruime schaal warmte geleverd aan steden en glastuinbouwgebieden, nu nog vrijwel geheel op basis van gasgestookte warmtekrachtkoppeling (WKK). Er is potentieel nog een hoge vraag naar aanvullende warmte. De Zuidvleugel van de Randstad kent een hoog aanbod aan industriële restwarmte en aardwarmte en een goede geschiktheid voor warmtekoelopslag. Dit maakt de ontwikkeling van duurzame warmte- en koudeprojecten en benutting van restwarmte, deels via vervanging van de bestaande gasgestookte warmtebronnen, in Zuid-Holland kansrijk.

Er zijn in de provincie al verschillende initiatieven gaande in de richting van een duurzame warmtevoorziening, in hoofdlijnen:

- warmtebedrijven in Rotterdam, Delft en Dordrecht opgericht of in voorbereiding;
- vijf aardwarmteprojecten gerealiseerd, als eerste in Nederland, en ca. 50 vergunningen voor aardwarmteboringen verleend;
- ca. 400 WKO projecten gerealiseerd.

Dit wordt ondersteund door (aanvullende) voorzieningen zoals levering van koude en CO₂, voorbereiding van innovaties zoals 'smart thermal grids' en hogetemperatuuropslag van warmte, en het ontwikkelen van een beleidskader voor de ondergrond. Dit gebeurt in samenwerking tussen overheden, energiebedrijven, warmtegebruikers en kennisinstellingen. Zuid-Holland vervult hiermee op warmtegebied een koplopersrol in Nederland.

Met de aanleg in 2012 van de warmteleiding AVR Rozenburg - Rotterdam-Zuid ontstaat een begin van een eerste 'backbone' in de Randstad voor de levering van industriële restwarmte. Met andere vergelijkbare transportleidingen kunnen in de toekomst in het havengebied ook andere bedrijven met restwarmte aansluiten. Kleinschaliger projecten (aardwarmte of lokale WKK) kunnen met elkaar worden verbonden via een strategie van 'kralen rijgen'.

Streefbeeld is dat er één of meerdere warmtenetten tot stand komen waarop verschillende bronnen en afnemers zijn aangesloten. Daarmee ontstaat een robuust en flexibel systeem, waardoor het economisch aantrekkelijker is om aan te sluiten. Zo'n systeem kan geleidelijk steeds 'groener' worden door vergroting van het aandeel van duurzame warmtebronnen.

Voor 2020 is de ambitie van de provincie dat het aandeel van duurzame laagwaardige warmte en restwarmte in Zuid-Holland tenminste 14% bedraagt. Voor stedelijk gebied en glastuinbouw samen betekent dit een ambitie van 20 PJ duurzame – en benutting van restwarmte in 2020.

De Green Deal tussen beschreven partijen bestaat uit de volgende afspraken:

1. Strategie verduurzaming warmtevoorziening

Green Deal initiatief

Op initiatief van de provincie ontwikkelen provincie, grote steden, de sector glastuinbouw, energiebedrijven en verdere stakeholders in Zuid-Holland gezamenlijk binnen 1 jaar een strategie om de ambitie '14% duurzame warmte in 2020' te kunnen verwezenlijken. Een centrale vraag daarbij is hoe investeringen in warmteproductie en leidinginfrastructuur publiek-privaat (voor)gefinancierd kunnen worden, met welke rolverdeling tussen betrokken partijen. Toegang tot de kapitaalmarkt is vaak een belemmering voor nieuwe duurzame projecten. De belangrijkste redenen die partijen aangeven zijn: de terughoudendheid van banken

om financiering te verstrekken, de kleinschaligheid van projecten of een te hoog risicoprofiel van de individuele projecten. Groene groei zonder een passende financieringsmarkt voor duurzame projecten is simpelweg niet mogelijk. Partijen verwachten dat een robuust warmteprogramma Zuid-Holland, gebaseerd op sterke clusters, hiervoor nieuwe perspectieven zal bieden. In totaal vergt realisering van de ambitie voor 2020 investeringen aan warmtebronnen en warmtenetten ter hoogte van ca. € 1,5 miljard. Doel is de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven, waaronder energie-intensieve bedrijven, op de wereldmarkt te verbeteren door een efficiënter gebruik van energie in industriële processen en de gebouwde omgeving, dan wel door energie zelf duurzaam op te wekken.

De provincie betreft de warmteaanpak bij de Provinciale Structuurvisie, de herstructurering van glastuinbouwgebieden en de beleidsontwikkeling ondergronds ruimtegebruik. Verder wordt een onderzoeksagenda ontwikkeld, deels voortbouwend op diverse reeds lopende acties.

Tegenprestatie Rijksoverheid

De Rijksoverheid steunt deze ambitie en faciliteert waar mogelijk en redelijk de initiatieven die moeten leiden tot het bereiken van de warmte ambitie van Zuid Holland. Zij is als stakeholder betrokken bij de strategie ontwikkeling.

Belemmeringen voor warmteprojecten die samenhangen met aansluiting van de gebouwde omgeving zoals waardering van warmte in energielabels, beperkingen aan de aansluitplicht, verrekening van kosten over aangesloten woningen/gebouwen zullen worden ingebracht en opgepakt in een breed Warmte-overleg (projectontwikkelaars, woningcorporaties, consumentenorganisaties, gemeenten en warmtesector) geïnitieerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Hier kunnen deze belangrijke aspecten van verduurzaming van de warmtevoorziening op een coherente en consistente wijze worden geadresseerd. Vanuit het Warmte-overleg zullen oplossingen voor deze belemmeringen worden ontwikkeld.

Financiële ondersteuning voor duurzame projecten wil het kabinet zo marktgericht mogelijk inrichten. In dat kader zijn het revolverend Innovatiefonds MKB+ en de R&D-afrek reeds aangekondigd. Daarnaast onderzoekt de Rijksoverheid in hoeverre een deel van het fiscaal milieu-instrumentarium (EIA, MIA, VAMIL) aansluit op de behoefte van de markt en welke verbeteringen mogelijk zijn om een grotere bijdrage te leveren aan groene groei.

Samen met diverse financiële instellingen onderzoekt de Rijksoverheid alternatieve financieringsinstrumenten, gericht op publiek-private samenwerking, en betere beoordelingskaders voor duurzame projecten. Concrete invalshoeken op warmtegebied zijn verder de garantstelling voor (aard) warmteprojecten en revolverende fondsen. In het Actieplan Aardwarmte wordt de verkenning naar mogelijkheden van revolverende fondsen en/of verruimde financieringsgaranties al aangekondigd.

2. Restwarmte en warmte-infrastructuur

Green Deal initiatief

Het benutten van restwarmte is relevant vanuit het oogpunt van zowel milieu als economie: door warmte uit te wisselen verduurzamen bedrijven niet alleen hun productieproces, maar verlagen zij ook hun energiekosten. Warmtenetten zijn in Zuid-Holland al ruim aanwezig. Door ontwikkelingen op de elektriciteitsmarkt staan de bronnen van deze netten (zowel de grootschalige als de kleinschalige warmtekrachtkoppeling) onder druk. Dit levert kansen op om de gasgestookte bronnen te vervangen door duurzame(r) opties. Voor een belangrijk deel van de stadsverwarming is deze vervangingsvraag acuut aan de orde (vóór 2015). Als urgent speerpunt binnen de ambitie '14% duurzame warmte in Zuid-Holland in 2020' neemt de provincie Zuid-Holland het initiatief om samen met de betrokken energiebedrijven, een aanpak te ontwikkelen gericht op een snelle vervanging van STEG eenheden in Rotterdam en Leiden door duurzame bronnen.

Provincie zet in op realisatie van warmtenetten voor nuttig gebruik van industriële restwarmte, met als eerste initiatief de verbinding AVR - Rotterdam-Zuid. Daartoe stimuleert de provincie bovendien dat actuele en verwachte restwarmteoverschotten in het havengebied in beeld worden gebracht op basis van lozing(svergunning)en in lucht en water, de warmteatlas en aan te vullen met actuele informatie door de bedrijven.

De efficiënte benutting van hoogwaardige warmte via het project 'Stoompijp' in het Botlek gebied maakt deel uit van de Green Deal afgesloten tussen het Rotterdam Climate Initiative en het Rijk. Dit project kan tevens het beschikbaar komen van (laagwaardige) restwarmte uit het Botlekgebied vergemakkelijken.

Tegenprestatie Rijksoverheid

De Rijksoverheid faciliteert waar mogelijk en redelijk het initiatief van de provincie tot verduurzaming van de stadswarmtenetten van Rotterdam en Leiden.

De Rijksoverheid verkent samen met de industrie het effect van de nieuwe toewijzing van emissierechten in relatie tot restwarmtebenutting en organiseert daartoe een aantal workshops. In gezamenlijkheid wordt gezocht naar oplossingen van geconstateerde knelpunten.

Hierbij worden ook extra mogelijkheden verkend om, binnen het kader van het CO₂ beleid, restwarmtebenutting te stimuleren. Dit kan bijvoorbeeld via een afspraak dat bedrijven bij verbouw of nieuwbouw mogelijkheden voor afzet van restwarmte onderzoeken of door het stimuleren van het aanbrengen van technische voorzieningen die het gemakkelijker maken om eventueel in de toekomst restwarmte (beter) te benutten

3. Aardwarmte

Green Deal initiatief

Aardwarmte is nog een relatief onbekende optie in Nederland maar wint terrein. Zo scoort aardwarmte qua kosten-batenafweging goed in vergelijking met andere duurzame energieopties en wordt het bij stijgende prijzen van fossiele brandstoffen snel economisch aantrekkelijk. De warmteproductie wordt hierdoor onafhankelijk van de volatiele prijsvorming van fossiele brandstoffen en CO₂-uitstoot wordt met het gebruik van aardwarmte nagenoeg vermeden.

Er zijn in Zuid-Holland, als eerste provincie in Nederland, vijf aardwarmteboringen gerealiseerd op een diepte van ruim 2 km. Inmiddels ontstaat voor de regio Rotterdam en noordelijke omgeving de indruk dat bij 3½-4 km diepe boringen een ca. 3x zo hoge opbrengst per project mogelijk is, resulterend in een potentieel lagere kostprijs per MW. Hiervoor zijn inmiddels in Zuid-Holland zes initiatieven in voorbereiding.

De provincie zet zich in om deze projecten te doen realiseren. De provincie zal in samenwerking met gemeenten en initiatiefnemers, actief kennis en ervaring delen. De provincie ondersteunt waar mogelijk nieuwe initiatiefnemers door het inzetten van eigen kennis en netwerk.

Enkele bestaande projecten kampen met bijvangst van gas en olie, een problematiek die een verdere ontwikkeling van geothermie bemoeilijkt en waarvoor nog geen pasklare oplossing is.

De provincie zal in overleg met de gemeente Pijnacker-Nootdorp, stadsgewest Haaglanden en de gebruikers, een bijdrage leveren om gezamenlijk met het Rijk tot een oplossing voor actuele problemen te komen. Hierbij is het voor de provincie van belang dat individuele exploitatie van aardwarmtebronnen mogelijk en economisch haalbaar blijft, omdat de vele van de inmiddels circa 50 opsporingsvergunningen voor aardwarmte in Zuid-Holland hierop gericht zijn. Tevens blijft de provincie beschikbaar om bij uitwerking van beleid voor de lange termijn, mee te denken en waar nodig de discussie te faciliteren.

Tegenprestatie Rijksoverheid

Het Rijk onderzoekt de mogelijkheid van een verbrede garantstelling (o.a. gerelateerd aan een hoger plafond, samenwerking met private verzekeraars, bijvangst) voor aardwarmteprojecten, mede op basis van de ervaringen die in Zuid Holland zijn opgedaan met de eerste gerealiseerde projecten, en om een 'tweede generatie' aardwarmteprojecten (circa 4 km diep) mogelijk te maken. Hiermee wordt de uitvoering van het Actieplan Aardwarmte nader geconcretiseerd en geïntensiveerd.

Het Rijk levert een bijdrage om samen met de provincie, gemeente Pijnacker-Nootdorp, stadsgewest Haaglanden en de gebruikers, tot een oplossing te komen voor de actuele problemen met de bijvangst van olie en gas. Om problemen met bijvangst in de toekomst te voorkomen, zal het Rijk nieuw of aangepast beleid vormgeven.

4. Warmte-koudeopslag en hoge temperatuuropslag

Green Deal initiatief

Via warmte-koudeopslag (WKO) kunnen woningen, kantoren en glastuinbouwbedrijven 's zomers van koude en 's winters van warmte voorzien worden. Gevolg is een aanzienlijke reductie van de behoefte aan fossiele brandstoffen. Een significante reductie van CO₂ en kostenbesparing is op deze manier mogelijk. In Zuid-Holland zijn inmiddels rond 400 WKO installaties gerealiseerd. Het aantal aanvragen neemt nog toe. Om de ondergrond beter te benutten is het nodig dat de huidige praktijk – dat degene die het eerst een aanvraag voor een vergunning indient, ook het eerst pompt, wordt doorbroken.

De provincie Zuid-Holland heeft daartoe begin 2011 een toetsingskader vergunningverlening bodemenergie vastgesteld, waarmee zij de totstandkoming van bodemenergieplannen wil faciliteren en een verdere projectontwikkeling stimuleren met inachtneming van de drinkwaterkwaliteit.

De gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor het opstellen van dergelijke plannen. Op basis van contacten met de gemeenten wordt verwacht dat de komende twee jaren 5 tot 7 bodemenergieplannen zullen worden opgesteld.

Daarbij kunnen ook innovaties aan de orde komen, zoals het plan van de gemeente Den Haag voor een bodemenergieering, waarbij een aantal nieuwe en bestaande installaties onder (rijks)gebouwen worden verbonden, waardoor een veel hogere energiebesparing kan worden gerealiseerd.

Bij hogere temperatuur opslag (HTO) wordt water met een hogere temperatuur dan gebruikelijk (maximaal 30°) opgeslagen. In het provinciale waterplan zijn de condities aangegeven waaronder voor enkele pilotprojecten vergunningen kunnen worden afgegeven. Hiermee worden de besparingsmogelijkheden van WKO aanzienlijk uitgebreid.

Inmiddels zijn drie pilots in voorbereiding. Eén heeft betrekking op opslag van water van gemiddeld 40°. Vanuit de glastuinbouw bestaat hieraan behoefte.

De twee andere pilots hebben betrekking op seizoensopslag van gewonnen aardwarmte (60°-90°), één hiervan is HTO bij het innovatieve project GeoMEC, bij Brielle. Dit project omvat een aardwarmteboring met ruim 20 MW thermisch vermogen, in combinatie met een warmtenet, HTO, en externe CO₂ levering.

Tegenprestatie Rijksoverheid

Het Rijk past de huidige regelgeving aan, zodat een betere benutting van de ondergrond voor bodemenergie tot stand kan komen. Daartoe zet zij zich in om het concept-besluit Bodemenergie op de geplande datum (1-7-2012) in te laten gaan, wijzigingen ter verbetering worden nog doorgevoerd.

De Rijksoverheid draagt zorg voor een goede handreiking voor het maken van bodemenergieplannen door gemeenten mede op basis van het toetsingskader van de provincie. De resultaten van het nationale onderzoekprogramma 'Meer met Bodemenergie' zullen op korte termijn beschikbaar komen en worden effectief gecommuniceerd. De Rijksoverheid stelt zich garant voor een bedrag van maximaal €5 mln voor de voortzetting dan wel de aanpassing van de HTO in het project GeoMEC na het verstrijken van de pilotvergunning. Het Rijk stelt binnen de relevante wettelijke kaders zo spoedig en flexibel mogelijk een subsidie onder voorwaarden van €5 mln. beschikbaar voor zover dit strookt met de toepasselijke staatssteunkaders. Daartoe zal GeoMEC op korte termijn een aanvraag indienen vergezeld van een projectplan.

5. Voorbereiding verdere ontwikkelingen duurzame energie

Green Deal initiatief

De provincie investeert in herstructurering van glastuinbouwgebieden en bedrijventerreinen en streeft daarbij naar duurzame oplossingen, waaronder duurzame warmte- en koudelevering. Voorbeelden zijn de integrale ontwikkeling van het gebied Zuidplaspolder, en de planvorming voor het duurzame bedrijventerrein Nieuw-Reijerwaard bij Ridderkerk als dé hotspot voor duurzame greenportlogistiek in Nederland.

Voor de stedelijke uitbreiding Nieuw-Valkenburg wordt gestreefd naar een energieneutrale ontwikkeling, zoals eerder vastgelegd in een intentieovereenkomst met het Rijk en de gemeenten Katwijk en Wassenaar.

De warmtelevering aan kassen wint sterk aan waarde als er ook CO₂ geleverd kan worden. Bij een beperkt aanbod hiervan, is het zaak de beschikbare hoeveelheid CO₂ optimaal in te zetten. Na 2015 neemt het aanbod naar verwachting toe, maar zijn er ook concurrerende opties als ondergrondse opslag. In het licht van duurzame economische ontwikkeling zal worden bezien of en zo ja welke beleidssturing nodig is.

Binnen de Economische Agenda Zuidvleugel worden schaa sprongprogramma's voor 9 clusters uitgevoerd. Verduurzaming en innovatie zijn kernthema's. De biobased-economy is hierbij een clusterdoorsnijdend thema. De inzet van Zuid-Holland is er op gericht om biomassa maximaal hoogwaardig in te zetten (via cascadering, techniek en schaalgrootte) door gebruik te maken van de aanwezige kennis en faciliteiten. Zij investeert daarom via o.a. PlantOne, de BioProcess Facilitator Delft en biogashubs in projecten die het cluster rondom Biobased Economy opbouwen en ondersteunen. Een project in de verkennende fase is de mogelijke levering van groen gas aan Heineken-Zoeterwoude.

De ontwikkeling van een biobased-economy biedt ook kansen voor duurzame warmte. Locale en regionale productie van biogas in Zuid-Holland kan als bijproduct warmte voor woningen en bedrijven leveren.

Klimaatverandering leidt tot nieuwe uitdagingen voor de waterhuishouding in de Zuidwestelijke Delta. Aanleg van een getijdecentrale-watermachine in de Brouwersdam is hierbij een veelbelovende optie. Het Rijk staat positief tegenover het verder ontwikkelen van energie uit water en tegenover de vorming van een alliantie rond dit onderwerp. In het kader van de Green Deal is het rijk daarom bereid, indien de pilots tot positieve perspectieven leiden, in overleg met de provincie Zeeland, Zuid-Holland, bedrijfsleven en de beheerder(s) van de waterwerken een kader uit te werken dat heldere randvoorwaarden geeft voor verdere opschaling. Daarmee ontstaat helderheid over de condities waaronder een vergunningaanvraag voor opschaling kan worden gehonoreerd. Daarnaast zal het rijk in overleg met ondermeer de beheerder(s) van de waterwerken plaatsen aanwijzen die voor opschaling in aanmerking komen. Vooralsnog wordt daarbij gedacht aan het winnen van getijdenenergie in de Brouwersdam middels een doorlaatopening. Deze mogelijkheid is onderdeel van de verkenning naar de toekomst van de Grevelingen. Het Rijk ondersteunt de inspanningen van de Provincie Zeeland voor realisatie van een Tidal Testcenter. Het uitvoeren van pilots en proeftuinen is een eerste stap.

Rijk en provincie verkennen samen de wenselijkheid en haalbaarheid van bovengenoemde projecten. Indien deze projecten in de kern rendabel zijn en bij succes leiden tot nieuwe economische activiteiten of een kostenbesparing, zullen deze waar nodig worden ingebracht voor een aparte Green Deal in een later stadium.

Partijen spreken de intentie uit dit initiatief ten uitvoer te brengen. Partijen zullen elkaar onverwijld inlichten indien bij de uitvoering blijkt dat er zich omstandigheden voordoen die het realiseren van de afspraken frustreren.

Slotbepalingen

Deze Green Deal treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening en geldt voor de periode 2011 tot 2015. Alle in deze Green Deal genoemde afspraken worden zo snel mogelijk ter hand genomen. Partijen komen overeen dat de Green Deal afspraken niet in rechte afdwingbaar zijn. Deze Green Deal zal samen met andere afgesloten Green Deals openbaar worden gemaakt, waardoor andere partijen kennis kunnen nemen van de gesloten Green Deals zodat navolging van deze Deals kan worden bevorderd.

Getekend te 's-Gravenhage op

De Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
drs. M.J.M. Verhagen

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
mr. J.P.H. Donner

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu
J.J. Atsma

Namens Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland,
de Gedeputeerde Ruimte, Wonen en Economische Zaken
mr. drs. J.W.E. Spies

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

PROVINCIE
ZUID HOLLAND

Bijlage

De volgende partijen, die door de Provincie geconsulteerd zijn bij de voorbereiding van de Green Deal, onderschrijven de Green Deal tussen Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland en de Rijksoverheid:

- Eneco
- E.On Benelux
- Flora Holland
- Gemeente Delft
- Gemeente Pijnacker-Nootdorp
- Gemeente Zoetermeer
- HVC
- Hydreco
- LTO Noord Glaskracht
- Nuon
- OCAP
- Platform Geothermie
- Rotterdam Climate Initiative
- Stadsgewest Haaglanden
- Warmtebedrijf Eneco Delft
- Warmtebedrijf Rotterdam

De Green Deal zal na 3 oktober verder worden ingevuld in samenwerking met bovengenoemde partijen en een aantal andere stakeholders.